

- Araştırma Makalesi -

**AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE
SİYASİ PARTİ DİSİPLİNİ***
(THE PARTY DISCIPLINE IN THE UNITED STATES OF AMERICA)

Mehmet Faruk Koçak**

*İnsanlar, bir kere hürriyetlerinin zevkini tattıktan sonra,
onları geri vermek istemezler.
-Tarık Zafer Tunaya*

ÖZ

Şüphesiz ki vatandaşların yönetime katılım sağlayamadığı bir demokratik düzen düşünülemez. Yönetime doğrudan katılımın ise istisnai haller dışında ancak siyasi partiler vasıtası ile gerçekleşebileceği söylenebilir. Öyleyse, siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmezlerinden birisi haline gelmektedir. Fakat parti içi demokrasi ve disiplin gibi kavramlarla ilgili tartışmalar göstermektedir ki siyasi partiler aynı zamanda demokrasinin istismar edilebildiği, anti-demokratik uygulamalara aracı olabilen yapılar haline de gelebilmektedir. Bu çalışmada da söz konusu ikilemden yola çıkılmış ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) iki büyük siyasi partinin kendi içindeki disiplin uygulamaları incelenmiştir. Söz konusu disiplin uygulaması kavramı, parti liderlerinin parti üyelerini arzu edilen şekilde davranmaya zorlayan araçları kapsar. Siyasi parti üyeleri mefhumu ise Senato ve Temsilciler Meclisi gibi anayasal organlardaki seçilmiş üyeleri ifade ettiği gibi, parti örgütünde yer alan seçil-

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 12.04.2019 tarihinde Yayınevimize ulaşmış olup, 19.12.2019 tarihinde birinci hakem; 17.12.2019 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

** İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi, mehmetfarukkocak@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0002-9595-3474
Bu makaleye atf için, Koçak, Mehmet Faruk, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Siyasi Parti Disiplini", Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt No.: 8, Sayı: 16, 2019, s. 443-470.

memiş üyeleri de içermektedir. Çalışmanın birinci bölümde siyasi parti ile disiplin kavramlarının çerçevesinin çizilmesini müteakip, ABD'deki siyasi iklim tarif edilerek partilerin ve halkın disiplin ile otorite kavramlarına bakışı özetlenmiştir. İkinci bölümde ise öncelikle parti örgütlenmelerinin disiplin uygulamalarına uygun bir hüviyette olup olmadığı değerlendirilmiş ve ardından bu partilerde uygulanan disiplin yöntemleri gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Parti disiplini, Amerikan siyasi partileri, disiplin araçları, patronaj, siyasi makineler.

ABSTRACT

Undoubtedly, it is not possible to cite a society as an example of a democratic order in which citizens cannot participate in the polity. Direct participation in democracy, one can say, can be experienced through political parties. However, the discussions on the concepts of intra-party democracy and discipline show that political parties can also become structures that exploit democracy and can be used as a tool for anti-democratic practices. In this study, based on this dilemma, two major political parties in the United States (USA) were examined in terms of intra-party discipline. Disciplinary tools refer to the means that force members of the party behave in such manners that leaders desire. The mention of “members of the party” indicates not only members who are elected to the constitutional organs but also unelected ones who work in party organization. In the first part of the study, a framework for the locutions of political party and discipline was drawn and an effort was made to explain how the people in the USA conceive those concepts through describing the political climate. In the second part, the disciplinary tools that are applied within the party organizations are represented.

Keywords: Party discipline, American political parties, disciplinary tools, patronage, political machines.

I. SİYASİ PARTİLER VE DİSİPLİN

A. Parti Disiplini Teriminin Çerçevesi

Latince “parça, taraf” anlamındaki¹ *pars* kelimesinden türemiş² parti kelimesi (*party*), dünyanın birçok yerinde siyasi örgütlenmeleri ifade eder şekilde kullanılmaktadır. Bununla beraber “siyasi parti”³ teriminin, üzerinde herkesin uzlaştığı tek bir tanımı yoktur.⁴ Fakat yapılan farklı tariflerin işaret ettiği bir ortak nokta vardır ki o da siyasi partilerin somut bir örgütlenme içinde ve birlikte hareket etme ülküsüne sahip insanlardan müteşekkil olmasıdır.⁵

Kimi yazarlar, parti içinde birlikte hareket etme ülküsünü gerçekleştirmek için başvurulan uygulamaları⁶ *tutarlık* ve *disiplin* kavramları çerçevesinde ayrı ayrı incelemektedir.⁷ Bu yaklaşıma göre “üyelerin grup amaçlarını gerçekleştirmek için birlik halinde ve aynı yönde faaliyet göstermeleri” *tutarlık* anlamına gelmekte iken “lider emirlerinin üyelerce muntazaman kabul ve ifa olunması ile liderlerin, itaatsiz üyeleri emirleri kabul ve ifaya zorlayacak yöntem ve araçlara sahip olması” *di-*

¹ Latince-Türkçe sözlük, <http://latin-dictionary.net/search/latin/pars>, Erişim Tarihi: 23.12.2018.

² Hüseyin Özcan/Murat Yanık, *Siyasi Partiler Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım, İstanbul, Der Kitabevi, 2014, s. 7.

³ Çalışma kapsamında “parti” kelimesi, “siyasi parti” terimi ile koşut olarak kullanılmıştır.

⁴ A.e., s. 8; Tarık Zafer Tunaya, *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, 5. Bası, İstanbul, Araştırma Eğitim, Ekin Yayınları, 1982, s. 245.

⁵ “(g)örüşte ve gidişte birlik olan kimselerin meydana getirdiği topluluk” tarifi için bkz. Niyazi Berkes, *Siyasi Partiler*, İstanbul, Yurt ve Dünya Yayınları, 1946, s. 2; “(d)evlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirme veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı örgüte sahip siyasal topluluk” tarifi için bkz. Tunaya, a.g.e., s. 246.

⁶ Genel olarak siyasi parti fonksiyonlarının neler olduğu ve Avrupa siyasi partilerinde başvurulan disiplin araçları hakkında detaylı bilgi için bkz. Zdzisław Kędzia/Agata Hauser, *The Impact of Political Party Control Over the Exercise of the Parliamentary Mandate*, Inter-Parliamentary Union, 2011, s. 6.
<http://archive.ipu.org/conf-e/129/control-study.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.12.2018)

⁷ Ramney ve Kendall’dan Aktaran: İlder Turan, “Parti Disiplini: Kapsam, Tarihçe, Teşvik Eden Sebepler”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 28, No 1-4, 1968, ss. 79-102, s. 80.

siplin olgusuna işaret eder. Özbudun, bu ayrımlardan ilkinin *geniş anlamda disiplin*, ikincisini ise *dar anlamda disiplin* olarak kullanmaktadır.⁸

Siyasi partiler hakkında yapılan tariflerin ortak noktaları⁹ göz önüne alındığında, parti disiplini kavramının geniş çerçevede değerlendirilmesinin daha sağlıklı olacağı ifade edilebilir. Bu nedenle, çalışma kapsamında parti disiplini “parti liderlerinin üyeler üzerinde ödül ve yaptırımlar ile sağladığı kontrol”¹⁰ şeklinde tarif eden bakış açısına göre hareket edilmiştir. Dolayısıyla, disiplin kavramı gündeme geldiğinde “ilk olarak hatıra gelen husus”¹¹ olan; parti liderlerinin seçilmiş parti üyeleri üzerinde kurduğu otoritenin yanı sıra, liderlerin partinin seçilmemiş üyeleri üzerindeki etkileri de çalışma çerçevesinde değerlendirilmiştir.¹²

Arz olduğu üzere siyasi partiler, bir grubun belli bir program uygulayarak iktidarı elde etme çabalarını kanalize eden örgütlenmelerdir. Bununla beraber *ufak bir insan grubunun bulunduğu her yerde fikir ve çıkar ayrılıklarının da kendisini göstermesi*,¹³ parti üyelerinin tek bir siyasi programa uymasını sağlamak adına güçlü bir merkezi otoritenin vazgeçilmez olduğunun düşünülmesine neden olabilir. Nitekim dünyanın birçok ülkesindeki siyasi partilerde durum bu şekildedir.¹⁴ Fakat aşağıda detaylarıyla açıklandığı üzere Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasi partiler, bu düşüncenin bir yanığı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

⁸ Ergun Özbudun, *Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Parti Disiplini*, Ankara, Başnur Matbaası, 1968, s. 1-4; Seçkin İnan, *Türkiye’de Demokrasinin Yapılanmasında Önemli Bir Unsur: Parti İçi Demokrasi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 130.

⁹ Goodman, söz konusu ortak noktaları; gönüllü örgütlenme, disiplin ve sadakatle birlikte tutulma, teşkilata sahip olma, seçim kazanma hedefi olma ve diğer partilerle rekabet içinde olma olarak belirlemektedir. Yazar, bu beş özelliğin yanı sıra bazı ülkelerde ayrıca vatansız olmayı da altıncı bir özellik olarak ortaya koyar. Bkz. William Goodman, *The Two-Party System in the United States*, New York, D. Van Nostrand Company, 1956, s. 4-6.

¹⁰ Ranney’e atıfla aktaran: Özcan/Yanık, a.g.e., s. 128.

¹¹ Turan, a.g.m., s. 79.

¹² Öğretide, otorite ifadesinin “bizim kültürümüzün bir sözcüğü olan” ve yaptırma veya yasaklama kudreti anlamındaki sulta kelimesi ile karşılandığı da görülmektedir. Bkz. Suha Kapucuoğlu, *Demokrasi ve Parti İçi Demokrasi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004, s. 112.

¹³ Tunaya, a.g.e., s. 255.

¹⁴ A.e., s. 267.

Siyasi partiler, demokrasilerin hem vazgeçilmez bileşeni¹⁵ hem de bunalım kaynağı (*buhran âmili*) olarak tarif edilir.¹⁶ Gerçekten de demokratik ideallerinin siyasi partiler aracılığıyla somutlaştırılması çabalarında karşılaşılan zorunlulukların, parti teşkilatını oligarşik uygulamalara sürüklediği görülmektedir. Bu şartlar içinde milli egemenlik idealinin, *parti egemenliği* olgusu ile “bertaraf” edildiği söylenebilir.¹⁷ Söz konusu durumun demokrasinin sıhhati açısından doğurduğu en büyük tehlike ise partililerin menfaati ile kamu menfaatleri arasındaki çatışmadır. Açıkçası, toplumun oldukça küçük bir bölümünü teşkil eden parti üyelerinin menfaatleri, çoğu zaman toplum genelinin menfaatleri ile çatışır.

1. Siyasi Parti Disiplinini Tetikleyen Değişkenler

Öğretide parti disiplinine tesir eden etkenlerin, ülkedeki partilerin yapısı, siyasi sistem, sosyal yapı, siyasi kültür ve aday belirleme yöntemleri gibi başlıklar altında incelendiği görülmektedir.¹⁸ Bu sınıflandırmada partilerin yapısı ile ilgili hususlar *parti içi değişkenler*, diğer inceleme başlıkları altındaki hususlar ise *parti dışı değişkenler* şeklinde incelenebilir.

Bir siyasi partinin örgütlenme metodu, faaliyetlerini finanse ediş biçimi, aday belirleme yöntemleri, mali kuvveti ve üyeler arası etkileşimlerle ilgili düzenlemeleri gibi *parti içi değişkenler*, parti disiplinine ciddi etkiler yapmaktadır. Yukarıda örneklenen parti içi değişkenlerin disipline etkisi, *kadro* ve *kitle* partileri (*cadre and mass parties*) arasındaki anlayış farklılıklarının ortaya konması yoluyla izah edilebilir. Kadro partilerinde, görece az sayıda fakat itibarlı ve nüfuzlu kişilerin partiye

¹⁵ Hans Kelsen, içinde siyasi parti bulunmayan bir demokrasinin mümkün olabileceğini iddia etmenin bir hayali veya ikiyüzlülüğü ifade ettiğini savunmaktadır. Aktaran: Arif T. Payaslıoğlu, *Siyasi Partiler*, Ankara, İstiklal Matbaacılık, 1952, s. 96; Goodman, a.g.e., s. 6-7.

¹⁶ A.e.; “(t)he dilemma of “the free mandate” and “party discipline” bkz. Kędzia/Hauser, a.g.e., s. 11.

¹⁷ Burdeau’nun ifadesi ile: “Milli egemenlik nazari olarak rejimin esasıdır, fakat pratik olarak partilerin hakimiyeti ile bertaraf edilmiştir.” Aktaran: A.e. s. 98; Tunaya bu konuyu “demokrasi içinde totaliterlik yuvaları” başlığı altında incelemiştir. Bkz. Tunaya, a.g.e., s. 304.

¹⁸ Turan, a.g.m., s. 90-100; Özcan/Yanık, a.g.e., s. 130-133; Enes Kethüda, *Parti Disiplini – Hükümet Sistemi İlişkisi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 19-49; İnan, a.g.e., s. 134-139.

üye yapılması hedeflenir. Fazla sayıda üye edinme hedefi olmaması, aidat ödeyen az sayıda üye bulunması ve teşkilatın sadece seçim dönemlerinde faaliyet göstermesi, parti disiplinini hayati bir olgu olmaktan çıkarmaktadır.¹⁹ Hemen belirtilmelidir ki öğretilerde ABD'deki partilerinin kadro partisi olduğu hususunda tartışma bulunmamaktadır. Buna karşın kitle partileri öncelikli olarak üye sayısını arttırmayı ve kolektif güç elde etmeyi amaçlar; ideolojinin oldukça önemli olduğu bu tür partilerde “parti doktrinini esas alan kuvvetli bir disiplin ve hiyerarşi bulunur.”²⁰

Parti disiplini açısından önemli bir başka değişken, söz konusu ülkedeki siyasi sistemdir. Meseleye seçim sistemleri açısından bakıldığında,²¹ nisbî temsil sisteminin (*proportional system*) olduğu ülkelerde, çoğunluk sistemi (*majortiy system*) uygulanan ülkelere nazaran parti disiplininin genellikle daha katı uygulandığı ifade edilmektedir.²² Bununla beraber, çoğunluk sistemi uygulanan ve iki partili sisteme sahip İngiltere'deki partilerde katı parti disiplini uygulamaları varken, bir başka iki partili sistem örneği olan ABD'deki partilerde katı parti disiplini uygulamalarına rastlanmaması hususu da göz ardı edilmemelidir.²³

Siyasi sistem başlığı altındaki bir diğer önemli değişken, devletin tabi olduğu hükûmet sistemidir.²⁴ Yumuşak kuvvetler ayrılığı uygulaması olan parlamenter sistemlerde, yürütme organının meclis içinden oluş-

¹⁹ Hüseyin Nail Kubalı, *Anayasa Hukuku Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler*, İstanbul, Ersa Matbaacılık, 1971, s. 296, 297 (Anayasa-1971 olarak anılmıştır.); Paul Allen Beck, *Party Politics in America*, 7. Edition, New York, Harper Collins Publishers, 1992, s. 66.

²⁰ Kubalı, *Anayasa-1971*, s. 297.

²¹ Tunaya, Duverger'in sosyolojik kanunlarını bu hususla paralel şekilde incelemiştir. Bkz. Tunaya, a.g.e., s. 306-307.

²² Özcan/Yanık, a.g.e., s. 131.

²³ Öğretilerde tek turlu çoğunluk sisteminin iki parti sistemine yol açıp açmadığı hususunda bir tartışma olduğu görülmektedir. Sartori, “Duverger'in kanunlarından” biri olarak bilinen çoğunluk sisteminin iki partili sisteme yol açacağı tezinin “kolayca paramparça edilebildiğini” belirtir. Yazar, Bogdanor ve Butler'a atfen “seçim sistemleri, parti sistemleri ve sosyal değişim süreçlerinin bilimsel kanunlarla kavranamayacağı” ifade etmektedir. Yazarın söz konusu tartışma konusu ile ilgili yeni “kanunlar” ve hipotezler ileri sürdüğü görülmektedir. Ayrıntılı açıklamalar için Bkz. Giovanni Sartori, *Comparative Constitutional Engineering*, London, Macmillan, 1994, s. 29, 40-48.

²⁴ Parti disiplini parlamenter sistemlerdeki bir sorunsal olarak inceleyen görüş için bkz. A.e., s. 189-194.

turulması hususu, özellikle meclis kararı alınması veya güvenoyu verilmesi gibi faaliyetlerde vekillerin birlikte hareket etmesini önemli kılar. Bu ise parti disiplini bir ihtiyaç haline getirmektedir.²⁵ Açıkçası, hükûmeti meclisteki çoğunluğun kurduğu hallerde yasama ve yürütme organları arasındaki ayrılık silikleşmekte; kuvvetler ayrılığı ise *iktidar-muhalefet partileri arasındaki ilişki* ile yer değiştirmektedir.²⁶ Bu açıdan bakıldığında, ABD örneğinde tanık olunduğu üzere, başkanlık sistemlerinin yumuşak parti disiplini uygulamalarına daha müsait olduğu söylenebilir. Fakat belirtmelidir ki öğretilerde sert kuvvetler ayrılığı uygulaması olarak kabul edilen başkanlık sisteminde dahi kuvvetler ayrılığı mefhumunun yerini siyasi partiler arasındaki ilişkilerin aldığı ileri sürülmektedir.²⁷ Bu durum, parti disiplini ile demokrasi kavramı arasındaki uyumun önemini gözler önüne sermektedir.

Siyasi sistemin ulusal egemenlik yahut halk egemenliği kuramlarından hangisine dayanılarak tasarlanmış olduğu hususu da parti disiplini açısından önem arz eder. Rousseau'nun kavramsallaştırdığı halk egemenliği teorisinden yükselen düşünceye göre seçilmişler seçmenlerin adeta birer memurudur; “onlarla tartışma hakları olmadığı gibi onların emir ve talimatlarına da uymak zorundadırlar.”²⁸ Dolayısıyla bu anlayışın uygulandığı bir sistemde seçilmişlerin parti teşkilatından ziyade seç-

²⁵ Tunaya bir İngiliz politikacının “şimdiye kadar çok nutuk dinledim. Birçoğu kanılarımı değiştirdi; ama hiçbiri oyumu etkilemedi” sözünü aktararak bu hususu vurgular. Bkz. Tunaya, a.g.e., s. 305.

²⁶ Bkz. Özcan/Yanık, a.g.e., s. 132. Katı disiplinli partilerden müteşekkil meclis içinde, özellikle de hükûmeti çoğunluk partisinin kurduğu hallerde, temsilcilerin artık ulusu değil partiyi temsil ettikleri söylenebilir. Doğrusu, seçilmişler parti disiplini nedeniyle parti programı dışına çıkamamakta; ulusal egemenlik kuramının gereği olan temsilî vekalet anlayışına uygun şekilde tüm ülkeyi temsil edememekte ve fakat mensubu olduğu partiyi emredici vekaletle uygun olarak temsil etmektedir. Bkz. Kubalı, Anayasa-1971, s. 307; Tunaya bu konuda, Lachenal'ın “temsil edilen millet değil partilerdir” sözünü aktarmakta ve bir kimsenin seçilebilmesi için parti adayı olması gerektiğini, parti adayı olmak için ise partiye sadakatini gösterilmesinin şart olduğunu ileri sürmektedir. Bu halde müvekkilin millet mi yoksa parti mi olduğu sorusunun sorulmaya değer hale geldiğini ifade etmekte ve milletvekilinin esasen milletin temsilcisi değil; partisinin ajanı haline geldiğini savunmaktadır. Bkz. Tunaya, a.g.e., s. 304.

²⁷ Bkz. Daryl J. Levinson/Richard H. Pildes, “Separation of Parties, Not Powers” *Harvard Law Review*, Volume 119, No 8, 2006, ss. 2311-2386, s. 2311, 2385.

²⁸ Ulus ve halk egemenliği anlayışları üzerinde detaylı değerlendirmeler için bakınız: Mehmet Faruk Koçak, “1919 Meclis-i Mebusan Seçimlerinin ‘Kurucu Meclis Oluşturucu’ Niteliği”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 2018, ss. 185-213, s. 188-189.

menlere sadakat göstermesi ve böylece parti disiplininin yumuşak olması beklenir.

Ülkedeki sosyal yapının mahiyeti de siyasi partilerin disiplini üzerinde etkili olur. Nitekim, büyük kitleler ancak disiplin ile organize olabilir ki bunun en güzel örneği, katı disiplin uygulamalarının gözlendiği kitle partilerinin sosyalizmin doğuşu ile ortaya çıkmasıdır.²⁹ Gerçekten de proletaryanın birlikte ve disiplinli hareket etmeyi adeta bir silah gibi kullanmaya başlamasından evvel herhangi bir ciddi sosyal reform yaşanmamıştır.³⁰ İfade edilmelidir ki ABD toplumunda, gelir dağılımındaki eşitsizliklere rağmen toplumsal sınıf farkı veya şuurunun aynı derecede bulunmayışı, “kesin sosyal sınıf ayrılıklarının” olmamasını sonuçlamıştır.³¹ Bu ülkedeki bireylerin kendileri dışında bir etkene gerek olmaksızın, kişisel çabaları ile zengin olabileceğine inandığı ve “çoğu zaman da olabildiği” savunulmaktadır.³² Böylece, sosyalist partilerdeki gibi bir disiplinli kitle hareketi ile sınıflar arası adaletsizliği gidermeye gerek kalmamaktadır; zira ortada bir sınıf bilinci bulunmamaktadır.³³

²⁹ Maurice Duverger, *Political Parties*, Translated by: Barbara and Robert North, 3. Edition, London, Mathuen, 1964, s. 169.

³⁰ Duverger, “güçlü olmanın sayıca fazla olmak değil disiplinli ve organize olmak anlamına geldiği” savını desteklemek için 1905 yılında Rusya’da yaşanan ve “Kanlı Pazar” adı ile bilinen trajediyi betimlemektedir. Bahsedilen gün binlerce işçi, ellerinde çarın resimlerini tutarak daha iyi hayat şartları için ona sarayının önünde yalvarmıştır. Fakat çarın emri ile topluluğun üzerine birkaç yüz kişilik Rus askeri tarafından ateş edilmiş ve çoğu gösterici öldürülmüştür. Duverger’e göre bu işçi topluluğu, sadece birkaç yüz kişilik asker topluluğu karşısında bir hayli güçsüz durumdaydı. Bkz. A.e., s. 170.

³¹ Hüseyin Nail Kubalı, *Anayasa Hukuku Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler*, İstanbul, Ersa Matbaacılık, 1965, s. 629. (Anayasa-1965 olarak anılmıştır.)

³² A.e. Gabriele Muccino’nun yönettiği ve Will Smith’in baş rolünü üstlendiği, gerçek bir hikâyeden esinlenilmiş *the Pursuit of Happyness* isimli sinema eserinde ABD toplumunda yerleşik bu anlayış, iş insanı Chris Gardner’ın kariyeri üzerinden anlatılmaktadır.

³³ Duverger, ABD toplumunda sınıf bilinci bulunmamasının ve bu ülkenin işçilerinde mevcut orta sınıf zihniyetinin nedenlerini şöyle açıklamaktadır: “ABD’de bir tacir, avukat veya doktor; “özgürlüğü” ancak kişisel bir başarıyla, adeta bir şey keşfedip “birey” haline gelerek sağlayabileceği kanısındadır. Bu kişiler diplomalarını rekabetçi ortamlarda, kişisel çaba göstererek ve zorlu sınavlardan geçerek edinmektedir. Onlara göre “güç” orijinal olmaktır; “muhteşem orta sınıf başarısı” zaten bir slogan, fikir, ürün, ilaç veya bir usul keşfinin hemen arkasında onları beklemektedir; bu buluşları gerçekleştirdiklerinde başarıyı da elde edeceklerdir.” Bkz. Duverger, a.g.e., s. 170.

Toplumun desteği ile amaçlarına ulaşabilen siyasi partiler, şüphesiz ki toplumun maddi ve manevi özelliklerine göre şekillenir. Bu açıdan bakıldığında toplumdaki siyasi kültür veya ekonomik şartlar gibi birçok değişken, siyasi parti disiplinine etki edebilmektedir.

2. Parti Disiplini ve “Oligarşinin Tunç Kanunu”

Siyasi partiler, öğretilerde, yöneticilerin partinin seçilmiş yahut seçilmemiş üyeleri üzerinde³⁴ otorite araçlarına sahip olup olmamasına göre disiplinli (*rigide*) ve disiplinsiz (*souple*) olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.³⁵ Kanaatimizce öğretilerde tercih edilen “disiplinsiz parti” ifadesi yerine “yumuşak disiplinli parti” kavramı tercih edilmelidir. Zira “disiplinsiz” ifadesinin isabetli olması için söz konusu partilerin her daim ve her koşulda disiplinsiz olması yahut disiplin uygulamalarına hiç başvurmaması icap eder. Fakat disiplinsiz addedilen siyasi partilerin çoğu zaman “disiplin aracı” olarak nitelenebilecek uygulamalara başvurduğu ve netice aldığı görülebilmektedir.³⁶

Şüphesiz ki bu araçların en sert, üyenin partiden ihraç edilmesidir. Bununla beraber üye davranışlarını istenen çizgiye yanaştırmak adına birçok farklı teşvik, ödül, tehdit veya ceza da (*carrots and sticks*)³⁷ otorite aracı olarak kullanılabilir. Söz gelimi,³⁸ seçilmişlerin yahut genel olarak parti üyelerinin ihtiyaç duydukları zaman maddi kaynak isteyebildiği makamın parti merkezi olması; sekreter, ofis ve otomobil gibi ihtiyaçlarını partinin temin etmesi gibi durumlarda üyeler, partiye bağımlı ve par-

³⁴ Turan’a göre yerel örgütün, bir siyasi eylemin merkezi yapılmak istenmesi veya yerel çapta kamuoyunun da dikkatini çekecek disiplinsizlikler yaşanması hallerinde seçilmemiş parti üyeleri hakkında disiplin işletilmektedir. Bkz. Turan, a.g.e., s. 82.

³⁵ Erdoğan Teziç, Anayasa Hukuku Genel Esaslar, 22. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2018, s. 407.

³⁶ Nitekim kavramın Fransız öğretisindeki kullanımını da esnek veya sıvımsı gibi anlamları olan *souple* kelimesidir.

³⁷ Bu kavram, İngiliz öğretisinde, siyasi partilerde uygulanabilecek disiplin araçlarını ifade etmektedir. Heidar ve Koole, bir üyenin parti çizgisi dışında hareket edeceği anlaşıldığında, onu parti çizgisine çekmek için kullanılacak koca bir cephane dolusu “havuç ve sopa” bulunduğunu ifade eder: “In cases where the MP makes known that he or she will for some reason defy the official party line, there is a whole arsenal of means to further party unity-both carrots and sticks.”. Aktaran: Kędzia/Hauser, A.g.e., s. 11.

³⁸ Bu paragrafta örneklenen hususlar hakkında detaylı değerlendirmeler için bkz. Payaslıoğlu, a.g.e., s. 44-45.

tinin kontrolü altında tutulabilirler. Partinin üyesi üzerinde otorite sağlamanın, milletvekilinin seçimlerden sonra parti merkezine imzalı ama tarihsiz bir istifa mektubu teslim etmesi ile de olabilir; böylece, her daim patlamaya hazır bir silah üyeye doğrultulmuş şekilde bekletilir. Yahut milletvekilinden bir istifa mektubu almak yerine, parti çizgisinde davranacağına bir tür teminatı olarak yüksek miktarda ödemeler de alınabilir.

Parti merkezinin üyeler üzerine otorite kurmasının bir diğer aracı, seçimlerde kimlerin hangi pozisyonda ve nereden aday gösterileceği (*nomination*) hususunun belirlenmesidir. Gerçekten de aday belirleme gücüne sahip olan parti kademesi, aday olmak isteyenler üzerinde olağanüstü bir otorite kurma imkanını elde etmektedir. Bir diğer açıdan, hükümet vasfındaki parti üyesi veya üyelerinin meclisi feshetme kabiliyetini elinde bulundurması, o mecliste milletvekili olan parti üyelerinin disiplinini temin etme adına potansiyel bir araç olarak düşünülebilir.

Öğretide bir görüş,³⁹ parti disiplinini sağlamak için kullanılan araçları katılım, terfi, parti içi yaptırımlar ve sözleşme yapma olarak dört başlık altında incelemektedir. Buna göre üyelerin partinin karar alma sürecine milletvekili veya uzman gibi sıfatlar altında bir şekilde dahil edilmesi, katılım metodudur. Terfi yöntemi ise üyenin meclis içinde yahut dışında bazı önemli statülere tayin edilmesi yahut önemli bir yasama işlemi ile ilgili sorumluluk verilerek toplum içinde tanınır hale getirilmesi gibi durumları ifade eder. Sözleşme metodu ise yukarıda da arz edildiği üzere, milletvekili aday adayı olan üyenin parti çizgisi dışında hareket etmesi halinde yüklü miktarda tazminat ödemekle karşı karşıya bırakıldığı sözleşmeler yapmaktır.

Görüldüğü üzere parti teşkilatının üyeler üzerinde otorite kurması için birçok yöntem mevcuttur. Dünyada da bu yöntemleri kullanarak katı disiplinli parti mahiyeti kazanan parti sayısında bir artış gözlemlendiği, böylece parti bünyesinde “küçük bir yönetici azınlığın partiye hâkim olarak” bir tür oligarşi oluşturduğu ifade edilmektedir.⁴⁰

³⁹ Bkz. Kędzia/Hauser, a.g.e., s. 11.

⁴⁰ Kubalı, Anayasa-1971, s. 304; Michels, bu durumun nedenleri olarak; örgütlenme zorluğu, doğrudan halk egemenliğinin imkansızlığı, kitlelerin karizmatik lider ve kadrolara alışkanlığı ile bunlara ihtiyacı, modern toplum yapısında fonksiyonların farklılaşması, demokrasinin bürokratlaşması, alanında uzman olanların yönetimde etkili olmaya başlaması gibi olguları gösterir. Aktaran: Robert Michels, *Political Parties*, Translated by: Eden and Cedar Paul, Reprinted, Illinois, The Free Press, 1949, s. 377-392.

Michels'in, "oligarşinin tunç kanunu" (*iron law of the oligarchy*)⁴¹ adı ile kavramsallaştırdığı teze göre, partileri de kapsayacak şekilde bilim örgütleri yöneten konumdaki bireyler, bürokratik yapıyı sağlamlaştırırken kaçınılmaz olarak demokratik değerlerden taviz vermekte ve oligarşik eğilimler göstermektedir. Böyle hallerde yönetici konumdaki grup ile parti üyeleri ve toplum çıkarları birbiriyle çatışır.⁴² Gerçekten de çoğu zaman uzmanlık gerektiren ve hızlı kararlar alması gereken partiler içindeki katmanların çokluğu ve kalabalıklığı, parti içi bürokrasi ve disiplin ile birleştiğinde oligarşik bir yapının oluşmasına neden olabilmektedir.

B. Amerika Birleşik Devletleri'nde Siyasi İklim

Çalışmanın ilk bölümlerinde önce parti ve parti disiplini kavramlarının açıklamaları ile parti disiplini tetikleyen değişkenler anlatılmıştır. Bunları müteakip, ABD siyasi partilerindeki disiplin olgusunun anlaşılabilmesi için öncelikle bu ülkedeki somut koşulların neler olduğunun izahı icap eder.

3. Partilerin Ortaya Çıkışı: Aynı Çizgide İki Farklı Görüş

Günümüzdeki siyasi partilerin yalnızca 19. yüzyılın ürünü olduğu ifade edilemez, zira siyasi partilerin tarihi daha geçmişe uzanmaktadır.⁴³

⁴¹ Kavram hakkında detaylı açıklamalar için bkz. A.e.; Fakat bu hal "bir kader değildir", "çoğulcu demokratik rejim bu tezi savunanların iddia ettikleri gibi gerçekleştirilemeyecek ütopyik bir ideal değildir." Bkz. Özcan/Yanık, a.g.e., s. 266.

⁴² "In a party, it is far from obvious that the interests of the masses which have combined to form the party will coincide with the interests of the bureaucracy in which the party becomes personified." A.e., s. 389; Michels, bireysel diktatörlük ile oligark diktatörlüğünün uygulamadaki etkisi açısından birbirinden farklı olmadığını savunmaktadır: "There is little difference, as far as practical results are concerned, between individual dictatorship and the dictatorship of a group of oligarchs. Now it is manifest that the concept dictatorship is the direct antithesis of the concept democracy. The attempt to make dictatorship serve the ends of democracy is tantamount to the endeavor to utilize war as the most efficient means for defense of peace, or to employ alcohol in the struggle against alcoholism." A.e., s. 385.

⁴³ Tunaya "siyasal hayatı sarsan gruplaşmaların" her daim var olduğuna hususunu Atina sitesindeki Öpartritler ile Paralyenlerin çatışmasını örnekleyerek ortaya koyar. Bkz. Tunaya, a.g.e., s. 255.

Fakat modern siyasi partilerin ilk örneklerinin ABD'de görüldüğü gerçeği de reddedilemez.⁴⁴

ABD'deki siyasi partilerin temeli, Philadelphia'da federal anayasanın hazırlandığı toplantılarda atılmıştır.⁴⁵ Bu topluluk, köle ve toprak sahipleri ile tüccar ve bankerlerden müteşekkil olan Kuzey Amerika'nın zengin insanlarından ibarettir.⁴⁶ Kanımızca ABD siyasi partilerinin disiplin açısından incelenmesi için, partileri ortaya çıkaran anayasa tartışmalarının mahiyetinin ortaya konması da önem arz eder.⁴⁷ Bu tartışmaların esaslı noktalarının vurgulanması için ise ABD'yi kuranların mantaliteleri ile psikolojilerinin açıklanmasında fayda vardır.

Öğretide, ABD anayasasının 1 Ocak 1787 tarihinde yürürlüğe girmesi ile neticelenen sürecin başlangıcı 17. yüzyılın ilk çeyreğine kadar çekilmektedir.⁴⁸ Buna göre süreç, 106 *Püritenin* İngiltere'deki "hürriyetsizlik" nedeniyle 1620 yılında *May Flower* gemisiyle Amerika'ya göçmesi ile başlamıştır. Bu *yeni dünya* devletlerinin kendi ürünlerini üretiyor olmasına rağmen İngiltere'nin bu devletleri sömürgesi olarak kullanması ve ürünleri için pazar olarak telakki etmesi yıllar içinde huzursuzluklara neden olmuştur. Özellikle *Stamp Act-1765* ve *Quebec Act-1776* gibi kanunlarla vergi ve sair baskıların arttırılması, *yeni dünyadaki* eski İngiltere vatandaşlarını rahatsız etmiş ve çıkan ayaklanmalarla başlayan süreç ABD anayasasının kabulü ile neticelenmiştir.

Açıkçası, ABD'yi kuranlar, İngiliz burjuvasının tekelinin temini için Amerikan sanayisine uygulanan baskıya ayaklanan Amerikan ser-

⁴⁴ "In 1850 no country in the World (except the United States) knew political parties in the modern sense of the word." Bkz. Duverger, a.g.e., s. xxiii; ABD'deki ilk siyasi görüşler olarak değerlendirilen Tory ve Whig gruplarının siyasi parti değil, "hizip" (faction) olduğu yönünde bkz. Jesse Macy, *Political Parties in the United States*, New York, The Macmillian Company, 1900; Tory ve Jacksonian ayrımı için bkz. Leslie Bell, "Constraints on the Electoral Success of Minor Political Parties in the United States", *Political Studies*, Volume XXV, No 1, 1977, ss. 103-109, s. 103.

⁴⁵ Süha Atatüre, *Amerika Birleşik Devletleri'nin Siyasi Yapısı*, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017, s. 213.

⁴⁶ Bu toplantılarda yer alan ve ileride ABD'nin ilk başkanı olarak seçilen George Washington ise dönemin en zengin ismidir. Bkz. Berkes, a.g.e., s. 76.

⁴⁷ Duverger bu hususu şu şekilde ortaya koymaktadır: "Just as men bear all their lives the mark of their childhood, so parties are profoundly influenced by their origins." Bkz. Duverger, a.g.e., s. xxiii.

⁴⁸ Bu paragrafta aktarılanlar için bkz. Tunaya, a.g.e., s. 460.

maye sahipleridir.⁴⁹ İlerleyen süreçte ekonomik menfaatleri çatışan⁵⁰ bu sermaye sahiplerinin, federal devletin federe devletler üzerindeki etkisi hususunda⁵¹ anlaşamamaları ise ABD'deki partilerin temelini oluşturan iki farklı görüşü oluşturmuştur. Bu dönemde çoğunluğunu kuzeydeki tüccar, sanayici ve bankacıların oluşturduğu⁵² ve Alexander Hamilton⁵³ önderliğinde toplanan grup, anayasadaki *elastic clause*⁵⁴ düzenlemesinin geniş yorumlanmasını savunmuştur.⁵⁵ Bu şekilde merkezîyetçi bir yönetim anlayışı benimsenmekte ve federal hükûmetin federe devletler üzerindeki yetkileri artmaktadır. Böylece iki kutuptan birisi olan Federalist yahut geniş yorum partisi (*the party of broad construction*)⁵⁶ olarak nitelenen parti doğmuştur. Her ne kadar söz konusu parti kısa süre sonra tasfiye olsa da⁵⁷ günümüzün Cumhuriyetçi Parti'nin bu görüşün devamı niteliğinde olduğu ifade edilmektedir.⁵⁸

Öte yanda ise federal yönetimin yetkilerini dar yorumlayarak, özellikle çiftçiler ile güney eyaletlerindeki toprak sahiplerini “kuvvetlenmekte olan kapitalizm ve bankerler kudretine karşı”⁵⁹ koruma hedefini güden bir grup teşekkül etmiştir. Günümüzdeki ismi Demokrat Parti olan ve Anti-Federalist Parti adı ile anılmış bu grubun lideri ise Bağım-

⁴⁹ Berkes, a.g.e., s. 76.

⁵⁰ A.e.

⁵¹ Kubalı, Anayasa-1965, s. 628.

⁵² A.e.

⁵³ Hamilton, ABD'nin ilk banka sistemini ve “kapitalizmin maliyesini” kuran kişi olmanın yanı sıra ilk başkan Washington'un hazine bakanıdır. Bkz. Berkes, a.g.e., s. 77; Atatüre, a.g.e., s. 214.

⁵⁴ Bkz. The United States Constitution Article I, Section 8.

⁵⁵ Yazarın, Hamilton'u “muhteşem adam” (that great man) olarak anarken rakip siyasi görüşün önderi olan Jefferson'u “federal hükûmetin gücünü kıskanan bir devlet adamı” (that statesman was jealous of the power of the federal government) olarak anması dikkat çekmektedir. Bkz. Samuel Eagle Forman, *The American Democracy*, Revised Edition, New York, D. Appleton-Century Company, 1936, s. 80. Goodman, söz konusu görüşü Hamilton ile değil James Madison ile, rakip görüşü ise Jefferson yerine George Washington ile bağdaştırmaktadır. Yazara göre Madison sağlam yapıya sahip bir birlik hedeflemekteydi. Bkz. Goodman, a.g.e., s. 11.

⁵⁶ A.e.

⁵⁷ Atatüre, a.g.e., s. 215.

⁵⁸ Kubalı, Anayasa-1971, s. 319.

⁵⁹ Berkes, a.g.e., s. 77.

sızlık Bildirgesinin yazarı ve ileride üçüncü ABD başkanı seçilecek olan Thomas Jefferson'dur.⁶⁰

Arz edildiği üzere ABD siyasi partileri, sermaye sahiplerinin ekonomik menfaatlerinin, devletin merkezîyetçi yahut adem-i merkezîyetçi olması ekseninde çatışmasından doğmuştur.⁶¹ Bununla beraber ABD siyasi parti sistemi “hayli başkalıklar” göstermektedir,⁶² nitekim ülkedeki ciddi siyasi rekabet, esasen aralarında ciddi bir fark bulunmayan⁶³ iki parti programı çerçevesinde yürümektedir. Bu husus, ileride izah edileceği üzere parti disiplini olgusuna da etki etmektedir.

4. Parti Disiplini ile İlgili Değişkenlerin ABD'deki Durumu

İfade olunan tarihi geçmişe sahip bu iki partinin örgütlenmesi ve ABD'deki siyasi olgular, parti disiplinine doğrudan etki yapmaktadır. Bu başlık altında, yukarıda açıklanan parti disiplinine etki eden değişkenlerin ABD'deki durumu anlatılacaktır.

İlkin hatırlatılmalıdır ki ABD'deki siyasi partiler kadro partilerinin özelliklerini taşırlar.⁶⁴ Parti faaliyetleri, seçim zamanlarına özel olarak ve aynı yöndeki menfaatlerin pragmatik koalisyonu görünümünde sürdürülür. Parti örgütlenmesi ise aşama sırası (*hierarchy*)⁶⁵ şeklinden ziyade

⁶⁰ Jefferson, Amerika'nın en büyük fikir adamlarından biri olarak anılmaktadır ve ilk başkan Washington'un dışişleri bakanıdır. Bkz. Berkes, a.g.e., s. 77; Atatüre, a.g.e., s. 214.

⁶¹ Söz konusu çatışmanın bir benzerini Türk siyasi partiler tarihinde de görmek ilginçtir. Birinci Jön Türk Kongresi olarak bilinen toplantıya katılanlar arasında çıkan ikilik üzerine Ahmed Rıza önderliğindeki grup Terakki ve İttihad Cemiyeti'ni, Prens Sabahattin önderliğindeki grup ise Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkezîyet Cemiyeti'ni kurmuştur. Bu bölünmede de adem-i merkezîyet kavramı üzerinde önemli bir tartışma olmuş, hatta ABD'deki merkezîyetçi görüşün partisine “geniş yorum partisi” denmesine benzer şekilde Prens Sabahattin önderliğinde kurulan cemiyetin adında adem-i merkezîyetçilik kavramı geçmiştir. Bir görüşe göre Birinci Jön Türk Kongresi'ndeki bu bölünme daha sonra “Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi embriyosunu oluşturmuştur.” Bkz. Ebru Kayabaş, “İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Gelişimi”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, Cilt 2, No 1, 2009, ss.2041-2058, s. 2052-2053.

⁶² Berkes, a.g.e., s. 75.

⁶³ “(t)he line of cleavage, it is true, is no longer clear and sharp” Bkz. Forman, a.g.e., s. 82.

⁶⁴ Beck, a.g.e., s. 66.

⁶⁵ Silsile-i meratib.

katman düzeni (*stratarchy*) şeklindedir.⁶⁶ Gerçekten de ilk bakışta tabanda *precinct* komitesinin üzerinde sırayla *ward, city, county, congressional district* ve *state* komitelerinden oluşmuş örgüt şeması⁶⁷ bir aşama sırası olduğu izlenimi verse de ABD siyasi partileri esasen “katman düzeni” şeklinde örgütlenmiştir. Bazı örgüt katmanlarının direkt olarak seçimle oluşturulması; siyasi gücün hiyerarşik sisteminin öngördüğünün aksine en tepedeki katmanda olmaması ve hatta bazı hallerde asıl belirleyici güce alt katmanın sahip olması hususları katman düzeni sistemine delalet etmektedir.⁶⁸ Bu durum öğretide daha önce savunulduğu üzere,⁶⁹ büyük örgütlenmelerin kesinlikle demokrasiyi yok edeceği yönündeki oligarşinin tunç kanunu tezini yanlışlamaktadır.

ABD’deki partilerin kadro partisi olmalarının bir diğer neticesi, parti yönetiminin üye sayısını arttırmaya değil, toplumun seçkinlerinin partiye kazandırılmasına odaklanmasıdır. Duverger, “halkın içinden yükselen” bir liderin, genellikle, aristokratik veya orta-sınıf orijinli olanlardan daha otoriter olduğunu ifade eder.⁷⁰ Bu görüşe göre alt tabakadan yükselen kişi, yönetilenlerden bir farkının olmadığını bilincindedir, onu farklı kılan şeyin ise otoriterlik statüsü olduğuna inanır. Diğer gruptaki liderler ise zaten doğuştan, servetleri nedeniyle yahut eğitim durumlarından ötürü kendilerini üstün addetmekte ve otoriterliğe eğilim göstermemektedir. ABD partilerinin disiplinli örgütlenmeye başvurmamış olmasının bir nedeni olarak Duverger’in bu sosyolojik tespiti ileri sürülebilir.

ABD’deki seçim sistemi ve bunun bir neticesi olduğu ileri sürülen⁷¹ iki parti sistemi parti disiplinine doğrudan etki etmektedir.⁷² Gerçekçi bir şekilde iktidar olma şansı görülen sadece iki parti vardır ve bu partiler esaslı konularda birbirleriyle oldukça benzerdir. Seçmenler bu nedenle kendi görüşünü tam olarak temsil etmese bile söz konusu parti-

⁶⁶ Samuel J. Eldersveld/Hanes Walton, *Political Parties in American Society*, Second Edition, USA, Palgrave Macmillan, 2000, s. 106; Beck, a.g.e., s. 77.

⁶⁷ Detaylı bilgi için bkz. Eldersveld/Walton, a.g.e., s. 106; Forman, a.g.e., s. 74.

⁶⁸ Forman, a.g.e., s. 77.

⁶⁹ Bkz. Özcan/Yanık, a.g.e., s. 266.

⁷⁰ Duverger, a.g.e., s. 171.

⁷¹ Bkz. Kubalı, *Anayasa-1971*, s. 318; Kethüda, a.g.e., s. 109. Fakat bu hususta öğretide tartışma olduğu hatırlatılmalıdır. Bkz. Sartori, a.g.e., s. 29.

⁷² Detaylı açıklamalar için bkz. Goodman, a.g.e., s. 261-262.

lerden kendilerine yakın olana yönelmektedir; farklı etnik kökenden, dinden veya toplumsal sınıftan bireyler iki partiden birini eş zamanlı olarak destekleyebilir.⁷³ Gerçekten de ABD partilerinin sadece tek bir grubun menfaatini temsil ettiği söylenemez; bu partiler ülkedeki toplumsal kesimlerin ve siyasi görüşlerin her birinden destek görebilen⁷⁴ “heterojen”⁷⁵ partilerdir. Bu olgu, partilerin oy toplamak adına adeta “demirlemiş olduğu” politikalarından cayarak *esneklik göstermesine* neden olmaktadır.⁷⁶ ABD’deki siyasi şartların, iki büyük partinin yanında üçüncü bir partinin de başarıyı yakalayabilmesi için ülke çapında güçlü ve disiplinli bir yerel örgüte sahip olmasını gerektirmesi⁷⁷ ve Amerikan İç Savaşı’ndan⁷⁸ beri hiçbir partinin bunu başaramaması, bu ülkede katı disiplinli bir parti teşkil etmenin zorluğuna işaret etmektedir.

ABD’de uygulanan hükümet sistemi ile denge ve denetleme (*checks and balances*) anlayışıyla uygulanan kuvvetler ayrılığı da parti disiplinine etki etmektedir. Gerçekten de güven oyu, gensoru veya parlamento kararı gibi kurumların bulunmaması, partilerin seçilmiş üyelerini aynı çizgide tutmak için çaba sarf etmesini gereksiz kılar. Yürütme ve yasamanın birbirlerine karşı sorumsuz olması, parti disiplininin birincil ve zorunlu bir etken olmasını engelleyen değişkenler arasında sayılabilir. Ayrıca, yasama organı olan Kongre’nin (*Congress*); Temsilciler Meclisi (*the House of the Representatives*) ve Senato (*Senate*) olmak üzere iki kanada ayrılmasının da disiplin uygulamaları için uygun şartları sağladığı söylenemez. Bir diğer açıdan bakıldığında, ABD’deki federal yapı da siyasi partilerin her bir federe devlet özelinde teşkilatlanması gereğini doğurmakta, bu da merkezi ve disiplinli bir örgüt yönetimini zorlaştırmaktadır.

Önceki başlıklarda değinilen bir diğer önemli husus ise ülkede çatışan sınıfların veya ideolojilerin kitle partilerine ve dolayısıyla disiplinli parti yapısına neden oluşudur. Bununla beraber, ABD’de sınıflar arası çatışmaya kaynak olabilecek sınıf bilinci bulunmadığı gibi ideoloji fark-

⁷³ Ostrogorski’den aktaran: Bell, a.g.m., s. 103.

⁷⁴ A.e., s. 104.

⁷⁵ Kethüda, a.g.e., s. 109

⁷⁶ Forman, a.g.e., s. 82; Bell, a.g.m., s. 103; Turan, a.g.m., s. 81.

⁷⁷ Yazarın ifadesi ile “well-organised party machine”. Bell, a.g.e., s. 105.

⁷⁸ Berkes bu ifadenin yerine vatandaş savaşı ifadesini tercih etmektedir. Bkz. Berkes, a.g.e., s. 79.

lılıkları da belirgin değildir.⁷⁹ Böylelikle bu ülkede kitle partileri oluşmadığı gibi, partiler de disiplinli bir yapıya eğilim göstermemektedir.

II. OTONOM PARTİ ÜYELERİNİN YÖNETİMİ

A. Parti Teşkilatı Hakkında Ön Bilgiler

Birinci bölümde izah edilen olgular, ABD’yi kuranların esasen İngiltere hükûmetinin baskısına karşı ayaklanan sermaye sahipleri olduğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten de Britanya ile Amerika arasında tüm kuşatıcılığı ile var olan Atlantik Okyanusu, İngiliz hükûmetinin Kuzey Amerika kolonilerine karşı merkeziyetçi ve rahatsız edici uygulamalara girişmesini engellememiştir. Bu tecrübeler, kolonileri, savaşarak elde edilen bağımsızlığın ve anayasanın, geçmişteki gibi tehditlerle karşılaşmaması için tedbirler almaya itmiştir. Bu bağlam, ülkede kurulan partilerin disiplinine de -bilinçli şekilde kurucuların müdahaleleriyle veya bilinçsiz şekilde sosyolojik-psikolojik olguların sürüklenmesi ile- etki etmiştir. Bu arka plana ve özelliklere sahip grupların, oligarşinin tunç kanununun öngördüğü şekilde bir parti yapısı kurmaması sürpriz değildir. Beck’in ifadesi ile ABD’de güçlü parti disiplinine antipati ile bakılır.⁸⁰

Öğretide, Amerikan halkında siyasete ve siyasetçiye karşı güçlü bir korku bulunduğu ifade edilmektedir.⁸¹ Neticede ABD’deki partiler, adem-i merkeziyetçi bir çizgide ve katı disiplinli olmayacak nitelikte, Kongreye seçilmiş üyelerinin liderlik rolünün kuvvetli olmadığı ve *caucuse* adındaki yerel toplantılarla beraber partinin alt katmanlarındaki partililerin belirleyici gücünün bulunduğu bir organizasyon bütünüdür. Bu yapının yabancılar tarafından çalışılması zor yapılar olduğu; zira hem bölgesel farklılıklar hem de tarih içindeki değişimleri had safhada olduğu ifade edilmektedir.⁸² İfade edilmelidir ki söz konusu iki büyük siyasi partinin, ABD siyasetindeki konumlarının yadsınamayacak kadar büyük-

⁷⁹ Tunaya, a.g.e., s. 248. ABD partilerinin kuruldukları dönemde belirli bir felsefeye dahi sahip olmadığı hakkında bkz. Goodman, a.g.e., s. 12.

⁸⁰ Beck, a.g.e., s. 88.

⁸¹ Yazara göre ABD siyasetindeki kurumların “makine” (machine), “patron” (boss), “komutan” (captain) ve “işçi ordusu” (armies of workers) gibi isimlerle kavramsallaşması bu duruma işaret eder. Bkz. A.e., s. 69.

⁸² Duverger, a.g.e., s. 187.

tür. Forman'ın deyişiyle, bu partilerden birisinin desteği olmaksızın kimse mühim bir makama gelememektedir.⁸³

Duverger'e göre güç, gücün uygulanacağı kişi sayısı ile orantılı şekilde artar veya azalır. Anarşi, on beş kişiden oluşan küçük bir grup içinde sevimidir; fakat on bin kişilik bir meclis bünyesinde tehlikeli bir bozukluk olarak algılanır.⁸⁴ Çalışma kapsamında dikkat çekilmeye gayret edilen kitle-kadro partileri arasındaki farkların önemli olduğu hususlardan biri burada ortaya çıkar. ABD'deki kadro partilerinde oluşabilecek bir disiplinsizlik, klasik kitle partilerinde olduğu gibi tehlikeli bir bozukluk olarak algılanmamaktadır. Nitekim ABD'deki ilk partiler, ortak bir toplumsal menfaat etrafında birleşen gevşek koalisyonlar şeklinde kurulmuş ve elitlerin önderliğinde pragmatik şekilde yönlendirilerek zaman içinde geliştirilmiştir.⁸⁵

1. Parti Örgütlenmesi

Her bir eyalette ayrı ayrı teşkilatlanan partilerin eyalet içi faaliyetlerinin niteliğini ve sınırlarını yine bu eyaletin kanunları belirlemektedir. Özellikle toplanma, çalışma, aday belirleme ve maddi kaynakların elde edilmesiyle harcanışı gibi faaliyetler kanunlarla düzenlenmiştir. Partilerin hareket alanı kanunlarla çerçevelemiş olsa da yargı makamlarının bu kanunları partinin âli menfaati yönünde tasarrufta bulunulmasına imkân verecek şekilde geniş yorumladığı ifade edilmektedir.⁸⁶

Gevşek yapılı bu örgütlenme içinde tepeden tabana doğru bir denetlemeden, kontrolden ve güçlü bir disiplinden bahsetmek mümkün değildir. Aynı şekilde parti tabanı da üst kademedeki partilileri sorumlu tutamamaktadır. Zira ifade olunduğu üzere ABD'deki partilerin örgütlenmesi hiyerarşik değil katman düzeni şeklindedir.⁸⁷ Ulusal çaptaki, eyaletteki veya yereldeki şubelerin yapısı incelendiğinde, her bir katmanın kendi bölgesindeki fonksiyonunu en iyi yerine getirecek şekilde uz-

⁸³ Yazar ayrıca tarihe şu notu düşmektedir: "Partiye sadakat iyidir; fakat kişinin kendi vatanının menfaatlerine sadakat göstermesi bariz biçimde çok daha iyidir." Forman, a.g.e., s. 84.

⁸⁴ Duverger, a.g.e., s. 170.

⁸⁵ Eldersveld/Walton, a.g.e., s. 64.

⁸⁶ A.e., s. 106; Beck, a.g.e., s. 70.

⁸⁷ Key tarafından ortaya konan bu tez için bkz. Eldersveld/Walton a.g.e., s. 106; Beck, a.g.e., s. 77.

manlaştığı ve otonom olduğu gözlenir.⁸⁸ Örgüt içinde farklı amaçları olan farklı fraksiyonlar her daim vardır.⁸⁹ Güç ve karar alma süreci parti katmanlarına dağıtılır, katmanların birbirlerine itaat etmesi veya yaptırım uygulaması gibi hususlara gerek olmadığı yönünde rasyonel bir uzlaşma vardır. Zira her bir bölgede farklı değişkenler mevcuttur, bunlarla mücadele edilmesi için oy, maddi kaynak ve personel ihtiyacı gibi nedenlerden katmanlar birbirine muhtaçtır. Hal böyle olunca her bir katman birbirine saygı duymakta, birbirlerinin otonomisine ve ataletine tolerans göstermektedir. Gerçekten de örgüt katmanlarının karşılıklı ihtiyacı, yardımlaşması ve saygısı Amerikan katman düzeninin temelidir. Kaldı ki her bir demokratik toplumda da bu düzene bir eğilim olduğu savunulabilir. Zira realist partiler, güç elde etmek için toplumun sosyal ihtiyaçlarına ve problemlerine en iyi çözümü sağlamak zorunda kalırlar.⁹⁰

Parti örgütlenmelerinin en alt kademesini, *precinct* yahut *ward* olarak isimlendirilebilen en küçük seçim bölgelerindeki *local committee person*, *captain* ve *chairperson* gibi sıfatları olan kişilerin liderliğindeki yapılar oluşturur.⁹¹ ABD’de yüz binden fazla *precinct* bulunması, bahsedilen örgütlenmelerde birçok boşluk olmasını sonuçlamaktadır. Bu örgüt çoğu kez *caucus* veya *primary* gibi parti toplantıları ve ön seçimlerle belirlenmekteyse de atama yolu da tercih edilebilmektedir. En alt kademe parti katmanı olan bu yapılar, şehir ve kasaba gibi idari bölgelerdeki *committee* adındaki yapılardan ibaret bir üst katmanın oluşumuna ve seçimine de etki etmektedir. Her bir eyalette bulunan *state committee* adındaki merkez komiteler, alt katmanlardan seçimle belirlenir ve seçim kampanyalarındaki harcamaların denetimi ve başkanlık seçimindeki ikinci derece seçmenlerin belirlenmesi gibi kritik yetkilere sahiptir. Ulusal düzeydeki katman olan ve *convention* ismindeki yapının üyeleri ise çoğu eyalette seçmenler tarafından belirlenmekte; seçilen bu üyelerin ise çoğu zaman belirli bir adayı desteklediği bilinir haldedir,⁹² partinin eyalet liderinin işaret ettiği üyeyi desteklemeleri gibi bir durum söz konusu değildir.

⁸⁸ Walton, a.g.e., s. 106.

⁸⁹ Beck, a.g.e., s. 65.

⁹⁰ Eldersveld/Walton, a.g.e., s. 106.

⁹¹ Bu paragrafta verilen bilgiler için bkz. Beck, a.g.e, s. 74-78.

⁹² A.e., s. 86.

ABD siyasetinde parti içi fraksiyonlara tolerans gösterme hususu adeta siyasi bir kültür olarak yerleşmiştir.⁹³ Söz gelimi henüz devletin ilk günlerinde Federalist parti içinden bir aykırı görüş olan “*anti-Adams*” grubu, Adams’ın başkan adayı olmasını engellemiştir.⁹⁴ Jefferson döneminde ise bir başka muhalif fraksiyon olan *Quidler, Yazoo* arazisi hakkındaki bir uyuşmazlıkta güçlü bir muhalefette bulunmuş ve hatta *Genç Cumhuriyetçiler* adındaki fraksiyon, 1811 yılında partinin varlığına kast edecek nitelikte bir tehdit haline gelebilmiştir. Bununla beraber tüm bu olaylar parti içinde çözülebilmiş, muhalifler üçüncü bir partiye gitme yolunu seçmemişlerdir. Parti örgütleri de bu kişileri ihraç etmek yerine manipüle ederek parti içinde tutmayı tercih etmişlerdir. Gallatin, 1795 yılındaki ilk Cumhuriyetçi *congressional caucus* toplantısında “üyelerin diledikleri gibi oy vermek üzere bırakıldığını” aktarmaktadır.⁹⁵ Kaldı ki farklı fraksiyonlardan birçok aktif kişi ve grubun bulunduğu böylesi bir parti yapısında gücün tek bir odakta toplanması, partinin kendisi için bir tehdittir.⁹⁶

Belirtilmelidir ki öğretilerde, son yıllarda ABD partilerindeki örgütlenmenin merkezileşme yönünde bir eğilim gösterdiği ve esnek örgüt yapısının da giderek sertleştiği savunulmaktadır.⁹⁷

2. Demokrasinin İstismarı: “Siyasi Makineler” ve “Patronlar”

Her ne kadar ABD partilerinin örgüt içinde merkezîyetçi ve disiplinli uygulamalarına pek rastlanmasa da özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyıla değin, şehirlerdeki siyasetin, yerel örgütler ve bir patronun (*boss*) idaresindeki “siyasi makineler” (*political machines*) tarafından⁹⁸ domine edildiği ifade edilmektedir.⁹⁹

⁹³ Bu paragrafta aktarılan tarihi olaylar için bkz. Eldersveld/Walton, a.g.e., s. 50.

⁹⁴ Bu netice muhaliflerce çok sayıda clique veya junta varlığı ile ve ad hoc nitelikte caucus faaliyetleri düzenlenerek elde edilmiştir. Bkz. A.e.

⁹⁵ Aktaran: A.e., s. 51. Yazara göre üyelerin oylamalarda gösterdiği uyum, parti liderinin yaptırımla yoluyla sağladığı disiplinin neticesi değildir.

⁹⁶ Beck, a.g.e., s. 86, 90.

⁹⁷ Eldersveld/Walton a.g.e., s. 122; Beck, a.g.e., s. 67, 85.

⁹⁸ Political machine ifadesinin “siyasi vesayet” veya “siyasi çark” olarak tercüme edilmesi de mümkün gözükmektedir.

⁹⁹ Eldersveld/Walton a.g.e., s. 104. Fakat siyasi makinelerin Amerikan parti örgütlerinin tipik bir görüntüsü olmadığı, genel olarak adem-i merkezîyetçi yapının devam ettiği ifade edilebilir.

Bu makinelerin niteliği ve patron kavramı hakkında genel bir ön açıklama olarak, New York'taki Tammany Hall makinesinin patronu G. Washington Plunkitt'in bir gazeteye verdiği demecin¹⁰⁰ aktarılması yerinde olacaktır. Plunkitt, şehrin hangi bölgesine nasıl bir kamu yatırımı yapılacağını kamuya duyurulmadan önce ona haber verildiğini, kendisinin ise o bölgedeki taşınmazları sonradan daha yüksek fiyattan satmak üzere satın aldığını, geleceği görerek yaptığı bu yatırımın “namuslu bir yolsuzluk”¹⁰¹ olduğunu iddia etmiştir.

Patronlar, ABD toplumunun tecrübe ettiği belli başlı olgular ile birtakım sosyal ve politik değişkenlerin ürünüdür. Bu kimseler, hiyerarşik yapısı dikkatle örülmüş bir parti teşkilatı vücuda getirmekte ve bu teşkilatı sistematik şekilde, adeta bir makineymişçesine idare ederek siyasi sistemi istismar etmektedir. Makine ve patron düzeninde, siyasi zümre üzerinde hiyerarşik bir örgütlenme tesis ederek sıkı bir merkezi otorite kurmak; geniş yelpazede kamu yatırımlarına girilerek oy avcılığına odaklanmak; örgütteki “verimli” üyelere finansal ödüller vererek patronaj uygulamak; çeşitli yaptırımlarla “verimsiz” üyeleri “verimliler” ile değiştirmek; ideolojilere vurgu yapmamak, medya, işçiler ve tacirler gibi farklı toplum gruplarına kamu gücü ile manipülasyon uygulamak; tehdit, korkutma, devamlı teftiş altında tutma, şiddet ve taciz gibi yöntemlere başvurarak muhalif bir hareketi zorlaştırmak; parti içindeki hukuka aykırı veya yolsuz eylemlere tolerans göstermek; oy toplama ve seçimin idaresi hususlarında hileli yollara başvurmak gibi uygulamalara başvurulduğu ve sınırlı bir etik sorumluluk üstlenildiği ifade edilmektedir.¹⁰² Makineler, seçmenlerin kendisi, ailesi ve komşularının her birisinin oyunu hedeflemekte; özellikle ihtiyaç sahiplerinin işsizlik problemi gibi şahsi ve özel durumları ile ilgili destekler sunmakta; yakacak yardımı yapmakta ve *Christmas baskets* dağıtmaktadır.¹⁰³ Neticede patronun bir Kongre üyesi olmaması halinde, senatör ve temsilciler dahi bu patrona bağımlı hale gelmektedir.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Aktaran: Eldersveld/Walton a.g.e., s. 138.

¹⁰¹ Honest graft.

¹⁰² Eldersveld/Walton, a.g.e., s. 138.

¹⁰³ Beck, a.g.e., s. 80.

¹⁰⁴ Duverger, a.g.e., s. 188.

Bir görüşe göre,¹⁰⁵ makine, sistemine dahil olan ve ona katkı sunanlara maddi menfaatler sunma kabiliyeti ile güçlenmiştir. Partililere patronaj ile sağlanan, sayısı kamu kurumlarında otuz bine, özel sektörde ise on bine kadar ulaşan iş olanakları bunun en net örneğidir. *Chicago* makinesinde bu yolla her seçimde 350.000 “disiplinli” oy elde edildiği tahmin edilmektedir.¹⁰⁶

Makineler, ABD’de 1960’lı yıllara kadar varlığını sürdürmüş olan bir “demokratik düzenin istismarı” örneği olarak nitelenebilir. Bu makineler, mevcut yönetimde düşük gelir grubunun ihtiyaçlarının giderilemiyor oluşundan ve kötü yönetildiği kanaatinde olan toplum kesiminin tatminsizliğinden faydalanılmasının bir neticesidir.¹⁰⁷ Eldersveld ve Walton’un ifadeleriyle makineler “*kişisel gücünü halka sosyal yardımlarda bulunularak oy toplamayı başarabilecek bir siyasi örgüt ile kat ve kat arttırma imkanını görebilmiş liderlerin*” eseridir.¹⁰⁸ Bu tarz, birçoklarının ihtiyaçlarını karşılamış ve seçmenleri tatmin etmiştir, makineler de bu sayede uzun yıllar ABD’de hüküm sürmüştür.¹⁰⁹

1900’lerin başında ön seçim kurumlarının ortaya çıkmasıyla beraber,¹¹⁰ zaten 19. yüzyıl boyunca anti-demokratik ve yozlaşmış olduğundan bahisle eleştirilegelen, “adayların *convention* tarafından belirlenmesi usulü” sonlanmışır.¹¹¹ Böylece patronların aday belirleme hususundaki gücünün budanması, parti örgütleriyle ilgili reformlar ve toplumdaki

¹⁰⁵ Beck, a.g.e., s. 78-79.

¹⁰⁶ A.e.

¹⁰⁷ Eldersveld/Walton, a.g.e., s. 139.

¹⁰⁸ A.e.

¹⁰⁹ Patronlar, milletvekili adaylarının belirlenmesinde de etkili olmuştur. Partiye bağlı olan kişi sayısının arttırılması için her imkân değerlendirilmiştir; söz gelimi Avrupa’dan gelen göçmenler hoş karşılanmış, Hristiyanlaştırılmış, eğitilmiş ve siyasete çekilerek kullanılmıştır. A.e.

¹¹⁰ A.e., s. 105.

¹¹¹ ABD siyasi sisteminde etkin şekilde icra edilen ön seçimler, aday belirleme erkini parti yönetiminin elinden alması dolayısıyla ABD partilerinin yumuşak disiplinli olması hususunda önemli etkiye sahiptir. Milletvekillerinin belirlenmesini parti disiplinine etkisi hususuna, tarihimizdeki 1908 seçimleri örnek gösterilebilir. Seçimin neticesinde İttihat ve Terakki Partisi’nin meclisin neredeyse tamamını kaplamış olmasına rağmen, milletvekili adaylarının Parti üyelerinden ziyade yerel eşraf arasından belirlenmesi durumunda kalınması nedeniyle parlamentodaki parti disiplini çok zayıf kalmıştır. Bkz. Bkz. Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, 30. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, s. 148.

popülist eğilimlerle makinelerin etkinliğinin azalması, memurlar reformu ile patronların bireylere iş bulma opsiyonunun azaltılması ve demografik değişimlerle beraber de makine için gönüllü olacak kişilerin azalması gibi durumlar makinelerin gücünün azalmasını sonuçlamıştır.¹¹² Fakat günümüzde bu tür yapıların sona erdiğini iddia etmek için erken olduğu ifade edilmektedir.¹¹³

B. Disiplin Araçları

Arz edildiği üzere, siyasi partilerin üyelerini istenen çizgide davranmaya itmesi için birçok yöntem vardır. Söz konusu yöntemlerle üyelerin partiye sadakati temin edilebileceği gibi, arzu edilen faaliyetlerde bulunulması da temin edilebilir. Dolayısıyla bu yöntemler uygulanırken başvurulan araçların birer disiplin aracı olarak nitelenmesi isabetli olacaktır. Bu bakımdan, disiplin yöntemine başvurmayan siyasi partilerin bulunmadığından bahisle, partileri yumuşak ve katı disiplinli olmak üzere iki kategoride değerlendirmekte isabet olduğu söylenebilir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde arz olunduğu üzere, ABD siyasi partilerinde katı disiplin uygulamalarının olduğu veya bu partilerin merkezi yapılanmaya sahip olduğu söylenemez. Kongre’de, iki büyük partiden birisi tarafından gerçekleştirilmek istenen yasama işlemlerinin yine aynı partiden seçilmişlerin oylarıyla reddolunması nadir karşılaşılan bir olay değildir. Parti disiplininin katı şekilde uygulanamamasının nedenleri ve sonuçları önceki başlıklarda açıklanmaya çalışılmıştır. Bu başlıkta ise ABD’deki partilerin seçilmiş veya seçilmemiş üyeler arasındaki uyumu sağlamak için sahip olduğu disiplin araçlarının neler olduğu üzerinde durulacaktır.

Katı disiplin uygulamalarının olumsuz etkilerinden dolayı, disiplinin temini için partililere teşvikler sunma, onları ikna etme ve ödüllendirme gibi yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir.¹¹⁴ Nitekim *conditional party government* kuramına göre, alt tabaka parti üyelerinin disiplin uygulamalarının yokluğunda parti liderinin otoritesine karşı eylemlere

¹¹² A.e., s. 104.

¹¹³ Beck, a.g.e., s. 89.

¹¹⁴ A.e., s. 85.

girişebilmektedir. Bir çalışmada,¹¹⁵ istenen çizgide hareket etmeyen üyelerin önemli komisyonlara atanması suretiyle disiplin temin edilebildiği ortaya konmuştur. Cox ve McCubins, ABD'deki siyasi partilerin zannedilenden çok daha güçlü olduğunu ifade ederken bu gibi disiplin araçlarına dayanmaktadır.¹¹⁶

ABD sisteminde, seçilen üyenin kendi seçmenlerinin menfaatleri yerine parti sadakatini ön plana alması seçimlerde olumsuz sonuçlar almasına yol açmaktadır¹¹⁷ ki ABD partilerinde ceza yerine ödül yöntemine odaklanılmasının nedenlerinden birisi budur. Ödüllendirmeler önemli komitelere atanma, liderlik pozisyonlarına getirme, seçim kampanyaları için ödenek ayırma, söz konusu üyenin seçim bölgesine ziyarette bulunma ve bu bölgeye federal projeler getirme şekillerinde gözlemlenebilmektedir. Öte yandan çok çeşitli ikna yöntemine de başvurulduğu da görülür. Örneğin ikna edilmek istenen üyenin bölgesindeki seçmenlerin talep ettiği bir projenin desteklenmesi karşılığında, söz konusu üyenin bir kanun teklifine destek vermesi temin edilebilmektedir. Kongre üyesinin, parti disiplinine uyduğundan ötürü kendi bölgesinde kaybedeceği oy miktarı, söz konusu bölgeye “ihtiyari harcamalar” (*discretionary spending*) yapılarak geri kazanılabilmekte ve böylece parti üyesinin disiplinli davranması kolaylaştırılabilmektedir.

Yasama faaliyetlerinde sadık üyelere öncelik tanınması ve parti çizgisinden uzak davranan üyelerin ise yasama takviminde geri plana atılması yoluyla da parti disiplini temini mümkündür. Nitekim bu duruma bir örnek olarak Cumhuriyetçi liderlerin, Christopher Smith adındaki partilinin verdiği bir kanun teklifini, Smith'in partiye sadakatsizliği nedeniyle geri çektiği aktarılmaktadır.¹¹⁸

¹¹⁵ Kristin Kanthak, “Exclusive committee assignments and party pressure in the U.S. House of Representatives”, *Public Choice*, Volume 121, No 3, 2004, ss. 391-412, s. 407-408.

¹¹⁶ Kathryn Pearson, “Party Discipline in the Contemporary Congress: Rewarding Loyalty in Theory and in Practice”, Penn State University-CiteSeer, s. 2. (Çevrimiçi) <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.1093&rep=rep1&type=pdf>, (Erişim Tarihi: 22.12.2018).

¹¹⁷ Marta Curto-Grau/Galina Zudenkova, “Party discipline and government spending: Theory and evidence”, *Journal of Public Economics*, Volume 164, 2018, ss. 139–152, s. 139.

¹¹⁸ Pearson, a.g.e., s. 1.

Vurgulanmalıdır ki yasama işlemleri ile ilgili takvimi ve sıralamaları parti liderleri belirlemede, hangi kanunların tartışılacağına onlar karar vermektedir. Gerçekten de 107. Kongrede 435 üyenin 6.000 yasama işlemi gerçekleştirilmiş olması,¹¹⁹ Kongre takviminin belirlenmesinin ne kadar kritik olduğunu ortaya koyar. Liderler, sadık üyelere bu işlemlerde öncelik tanıyarak bir parti disiplini temin etmeye yönelebilir. Üyelerin yasama işlemlerine katılımı, bölgelerinde aldıkları oy oranları, kaynak bulma çabaları gibi faktörler parti örgütüne bilinmekte ve yasama takvimi de bu değişkenlere göre belirlenmektedir. Seçilmiş parti üyeleri, seçmenlerine vaat ettikleri yasama işlemlerini gerçekleştirerek tekrar seçilme şanslarını arttırmak istemekte, Kongre’de istediklerini yapabilmek için ise parti çizgisine yaklaşmak durumunda kalmaktadırlar.¹²⁰ Kıdemli üyelere ve komisyon başkanlarına parti içinde muteber bir konum tevdi edilmesiyle¹²¹ veyahut onlara meclisteki en güzel odaların, üst sınıf otomobillerin tahsis edilmesiyle de parti sadakatinin özendirilmesi mümkündür.

SONUÇ YERİNE

Siyasi partilerin, üyelerini parti programına uygun hareketlerde bulunmaya zorlamaları için birçok araç vardır. Bu bakımdan parti disiplini olgusunu, disiplin araçlarının neler olabileceği hususundan ayrı değerlendirmek makul görünmemektedir. Üyelerin istenen veya arzu edilen hareketleri yapmaya zorlanması yoluyla üzerlerinde adeta bir otorite kurulması, bir nevi disiplin uygulaması olarak düşünülmelidir.

Öte yandan birçok disiplin aracına sahip olan partilerin de “disiplinsiz” olarak nitelenmesinde isabet bulunmaz. Gerçekten de partiler, nitelikleri gereği, seçilmiş veya seçilmemiş üyelerine bazı etkilerde bulunarak parti disiplini temin edebilirler. Bu açıdan, partilerin yumuşak veya katı disiplinli partiler olarak sınıflandırılmaları makul görünmektedir.

ABD siyasi partileri, ortaya çıktıkları günden bu yana ciddi gelişim aşamalarından geçmiştir. Özellikle devlet kurucularının nitelikleri ve koloni devletleriyle İngiltere arasındaki ilişkiler, ABD toplumunun ve parti örgütlerinin disiplin ile otorite kavramlarına bakışını belirleyen önemli değişkenlerden olmuşlardır. Her ne kadar *siyasi makineler* gibi

¹¹⁹ A.e., s. 3.

¹²⁰ A.e., s. 4.

¹²¹ A.e., s. 11.

örnekler mevcut olsa da ABD toplumunun sosyolojik yapısı içerisinde siyasi partilerde katı disiplin uygulamalarının başarıya ulaşması mümkün görünmemektedir. ABD'deki partiler bu nedenle seçilmiş veya seçilmemiş üyeleri üzerinde katı disiplin uygulamaları olan somut cezalar verme veya partiden ihraç etme gibi yaptırımlara başvurmamaktadır. Bunun yerine özendirme, teşvik etme, pazarlık veya ikna etme gibi yumuşak disiplin araçlarını tercih etmektedir.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
Bkz.	: Bakınız
s.	: Sayfa

KAYNAKÇA

Atatüre, Süha; Amerika Birleşik Devletleri'nin Siyasi Yapısı, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017.

Beck, Paul Allen; Party Politics in America, 7. Edition, New York, HarperCollins Publishers, 1992.

Bell, Leslie; "Constraints on the Electoral Success of Minor Political Parties in the United States", Political Studies, Volume XXV, No 1, 1977, ss. 103-109.

Berkes, Niyazi; Siyasi Partiler, İstanbul, Yurt ve Dünya Yayınları, 1946.

Curto-Grau, Marta; Zudenkova, Galina; "Party discipline and government spending: Theory and evidence", Journal of Public Economics, Volume 164, 2018, ss. 139-152.

Duverger, Maurice; Political Parties, Translated by: Barbara and Robert North, 3. Edition, London, Mathuen, 1964.

Eldersveld, Samuel J.; Walton, Hanes; Political Parties in American Society, Second Edition, USA, Palgrave Macmillan, 2000.

Forman, Samuel Eagle; The American Democracy, Revised Edition, New York, D. Appleton-Century Company, 1936.

Goodman, William; The Two-Party System in the United States, New York, D. Van Nostrand Company, 1956.

İnan, Seçkin; Türkiye’de Demokrasinin Yapılanmasında Önemli Bir Unsur: Parti İçi Demokrasi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Kanthak, Kristin; “Exclusive Committee Assignments and Party Pressure in the U.S. House of Representatives”, *Public Choice*, Volume 121, No 3, 2004, ss. 391-412.

Kapucuoğlu, Suha; Demokrasi ve Parti İçi Demokrasi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Kayabaş, Ebru; “İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Gelişimi”, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan, Cilt 2, No 1, 2009, ss.2041-2058.

Kedzia, Zdzisław; Hauser, Agata; The Impact of Political Party Control Over the Exercise of the Parliamentary Mandate, Inter-Parliamentary Union, 2011. (Çevrimiçi) <http://archive.ipu.org/conf-e/129/control-study.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.12.2018).

Kethüda, Enes; Parti Disiplini - Hükûmet Sistemi İlişkisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Koçak, Mehmet Faruk; “1919 Meclis-i Mebusan Seçimlerinin ‘Kurucu Meclis Oluşturucu’ Niteliği”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 2018, ss. 185-213.

Kubalı, Hüseyin Nail; Anayasa Hukuku Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler, İstanbul, Ersa Matbaacılık, 1971. (Anayasa-1971 olarak anılmıştır.)

Kubalı, Hüseyin Nail; Anayasa Hukuku Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler, İstanbul, Ersa Matbaacılık, 1965. (Anayasa-1965 olarak anılmıştır.)

Levinson, Daryl J.; Pildes, Richard H.; “Separation of Parties, Not Powers” *Harvard Law Review*, Volume 119, No 8, 2006, ss. 2311-2386.

Macy, Jesse; *Political Parties in the United States*, New York, The Macmillian Company, 1900.

Michels, Robert; *Political Parties*, Translated by: Eden and Cedar Paul, Reprinted, Illinois, The Free Press, 1949.

Özbudun, Ergun; *Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Parti Disiplini*, Ankara, Başnur Matbaası, 1968.

Özcan, Hüseyin; Yanık, Murat; *Siyasi Partiler Hukuku*, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım, İstanbul, Der Kitabevi, 2014.

Payaslıoğlu, Arif T.; *Siyasi Partiler*, Ankara, İstiklal Matbaacılık, 1952.

Pearson, Kathryn; "Party Discipline in the Contemporary Congress: Rewarding Loyalty in Theory and in Practice", Penn State University-CiteSeer. (Çevrimiçi) <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.1093&rep=rep1&type=pdf>, (Erişim Tarihi: 22.12.2018).

Sartori, Giovanni; *Comparative Constitutional Engineering*, London, Macmillan, 1994.

Teziç, Erdoğan; *Anayasa Hukuku Genel Esaslar*, 22. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2018.

Tunaya, Tarık Zafer; *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*, 5. Bası, İstanbul, Araştırma Eğitim, Ekin Yayınları, 1982.

Turan, İlter; "Parti Disiplini: Kapsam, Tarihçe, Teşvik Eden Sebepler", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. Cilt 28, No 1-4, 1968, ss. 79-102.

Zürcher, Erik Jan; *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 30. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.